

De relevante kennis over ‘burgervoogdij’ op een rij

Kennisdocument ten behoeve van het SWING-project ‘De burgervoogd in ere hersteld?’

Colofon

© VanMontfoort

Auteurs:

Mariska van der Steege

Elise Sondorp

Pauline Willems

Joost van den Braak

Isabel Alarcon

Woerden, september 2017

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van VanMontfoort. Bij overname is bronvermelding verplicht.

Inhoud

Inhoud	3
1. Inleiding	4
2. Wat is burgervoogdij?	5
3. Wat houden gezag en voogdij in?	5
4. De rechten en plichten van een voogd	12
5. Overdracht voogdij.....	19
6. De selectie van burgervoogden	20
6.1. De selectie en begeleiding van pleegouders	21
6.2. Selectie van mentoren binnen maatjesprojecten	24
6.3. Matching (pleeg)kind en pleegouders/gezinshuisouders	26
6.4. Randvoorwaarden voogdijoverdracht aan pleegouders.....	26
7. De overgang naar volwassenheid	28
7.1. Mentorschap	29
7.2. Bewindvoering en curatorschap.....	31
8. Literatuur.....	32

1. Inleiding

Eind 2014 stonden 9.006 jeugdigen onder voogdij van een Gecertificeerde Instelling. Dit aantal is exclusief de minderjarige vluchtelingen die in Nederland verblijven zonder een volwassene die het gezag over hen kan voeren (cijfers van het CBS, zie Smit, Van den Tillaart & Snijdwint, 2015). Het totaal aantal weeskinderen in Nederland zonder beide ouders bedraagt ongeveer 1.200 (cijfers van het CBS, zie Ligtermoet, Vergeer & Okma, 2015). Deze beide groepen zullen enigszins overlappen. Van de jeugdigen die onder voogdij van een Gecertificeerde Instelling staan is het gezag van beide ouders beëindigd na een beslissing van de kinderrechter, of de ouders zijn onbevoegd of tijdelijk niet in staat het gezag op zich te nemen (bijvoorbeeld omdat ze geen vaste woon- of verblijfplaats hebben). Een jeugdbeschermer van de Gecertificeerde Instelling heeft dan de voogdij. In 63% van de gevallen werd deze gezagsbeëindiging voorafgegaan door een ondertoezichtstelling. 70% van de jeugdigen onder voogdij van een Gecertificeerde Instelling woont in een pleeggezin, 15% verblijft in een residentiële voorziening (inclusief gezinshuizen) en de overige 15% woont zelfstandig, is dakloos, woont thuis of bij familie.

Sinds 2010 is binnen de toenmalige Bureaus Jeugdzorg de Methode Voogdij geïmplementeerd (de herziene versie van deze methode verscheen in 2015, Van den Braak, Van Montfoort & Willems, 2015). Een van de doelen van deze methode was het realiseren van een gezagsoverdracht van de voogd van de Gecertificeerde Instelling naar een natuurlijk persoon. In 2014 werd voor 19% van de jeugdigen onder voogdij een gezagsoverdracht naar een pleegoudervoogd gerealiseerd. Voor jeugdigen die in een gezinshuis of residentiële voorziening wonen, is een gezagsoverdracht naar een zogenoemde 'burgervoogd' een mogelijkheid, een natuurlijk persoon uit het netwerk van de jeugdige, of een speciaal hiervoor geworven vrijwilliger (ook wel contactpersoon of bondgenoot genoemd, zie Van den Braak, Van Montfoort & Willems, 2015 en Ligtermoet, Vergeer & Okma, 2015). In de praktijk gebeurde dit de afgelopen jaren vrijwel niet. Uit de evaluatie van de Methode Voogdij kwam naar voren dat deze optie het minst methodisch uitgewerkt is, en in de praktijk allerlei belemmeringen kent.

Op 1 juli 2015 startte het SWING-project 'De burgervoogd in ere hersteld?'. In deze pilot zochten we voor 10 jeugdigen onder voogdij van een gecertificeerde instelling een burgervoogd, een natuurlijk persoon die de voogdij over de betreffende jeugdigen op zich wil nemen. Het pleidooi voor een burgervoogd is niet nieuw (zie bijvoorbeeld Hermanns, 2008 en Van Nijnatten, 2004). In het kader van de transformatie van het jeugdstelsel en de terugkeer van de burger in de kinderbescherming (zie Van Montfoort, 2012) kreeg de optie van een burgervoogd hernieuwde aandacht. Zie voor meer informatie over de burgervoogd en de pilot: Van den Braak, Van der Steege & Willems, 2015 en Van Dijk, 2015.

Het project 'De burgervoogd in ere hersteld?' bouwt voort op bestaande praktijkkennis, juridische kennis, kennis uit onderzoek naar de jeugdbescherming en voogdij en kennis uit relevante, aanpalende gebieden of soortgelijke projecten. In dit document zetten we deze relevante kennis op een rij. We gaan als eerste in op burgervoogdij en gezag, de rechten en plichten van een voogd en de procedure voor een gezagsoverdracht. Vervolgens gaan we in op de selectie van burgervoogden door te kijken naar de selectie van pleegouders en gezinshuisouders en de matching van jeugdigen aan pleeg-/gezinshuisouders. Daarna volgt informatie over mentorschap,

bewindvoering en curatorschap en relevante kennis uit de werving, selectie en begeleiding van vrijwilligers binnen maatjesprojecten.

2. Wat is burgervoogdij?

In de Methode Voogdij wordt een onderscheid gemaakt tussen pleegoudervoogdij en burgervoogdij (Van den Braak, Van Montfoort & Willems, 2015). Dit onderscheid wordt gemaakt in de 'volksmond' maar niet in de wet. In de wet is er maar één soort voogdij. Voogdij is het gezag over een minderjarige dat door een ander dan een ouder wordt uitgeoefend (art. 1: 245 BW lid 3).

Voogdikinderen zijn kinderen van wiens ouders de rechter het gezag over hun kinderen heeft beëindigd of geschorst, of van wie de ouders zijn overleden of die zijn geboren uit een minderjarige moeder of een moeder die onder curatele staat¹. De voogdij kan worden uitgevoerd door een natuurlijk persoon of een rechtspersoon/een instelling. Een natuurlijk persoon kan bijvoorbeeld een pleegouder zijn maar ook een familielid of een andere persoon.

3. Wat houden gezag en voogdij in?

Alle kinderen tot 18 jaar staan onder gezag van minimaal één volwassene die hem of haar bij wet vertegenwoordigt². Dit kan ouderlijk gezag zijn of voogdij.

Degene met gezag is verantwoordelijk voor het geestelijk en lichamelijk welzijn en het bevorderen van de eigen persoonlijkheid van het kind. Hierbij kan worden gedacht aan het zorgen voor kleding, voeding en onderdak, maar ook de zorg voor het kunnen volgen van onderwijs, het ontvangen van medische behandeling en de zorg en de verantwoordelijkheid voor de veiligheid van een kind. Gezag heeft drie elementen: beslissen over de verzorging en opvoeding van de minderjarige, het bewind over zijn vermogen en zijn vertegenwoordiging in burgerlijke handelingen, zowel in als buiten rechte (zoals het zetten van een handtekening of het voeren van een gerechtelijke procedure). Het gaat om de zeggenschap over een minderjarige. Het gezag rond de persoon van de minderjarige, wordt uitgelegd in art. 1: 247 BW:

“Het ouderlijk gezag omvat de plicht en het recht van de ouder zijn minderjarig kind te verzorgen en op te voeden”. Staat een kind onder voogdij? Dan gaan dit recht en deze plicht over op de gezagsdrager, de voogd.

Ouderlijk gezag

Het ouderlijk gezag wordt door de ouders uitgeoefend. Ouderlijk gezag kan door één ouder worden uitgeoefend, we spreken dan van eenhoofdig gezag. Wanneer beide ouders samen het gezag uitoefenen, is er sprake van gezamenlijk (ouderlijk) gezag. Voert een niet-ouder (bijv. een stiefouder) samen met een ouder het gezag uit? Ook dit wordt 'gezamenlijk gezag' genoemd en is dus geen voogdij. Hebben ouders gezamenlijk gezag en gaan zij uit elkaar (scheiding)? Na een scheiding houden beide ouders het recht én de plicht om hun kind op te voeden en te verzorgen,

¹ Voor zover de rechter de minderjarige moeder niet meerderjarig heeft verklaard.

² Deze persoon wordt aangeduid als wettelijke vertegenwoordiger.

tenzij door de rechter anders wordt besloten. Dit betekent dat beide ouders het gezag dragen en daarmee verantwoordelijk blijven voor het geestelijk en lichamelijk welzijn van hun kind. In 92% van alle echtscheidingen houden beide ouders het gezag.

Voogdij

Voogdij wordt per definitie door een ander dan de ouders uitgeoefend. De voogd heeft het recht en de plicht om voor het kind te zorgen (het gezag) van de ouders overgenomen. Zowel natuurlijke personen als rechtspersonen kunnen tot voogd worden benoemd. Ook kan de rechter een tijdelijke voogd benoemen in afwachting van het begin van de voogdij, dus totdat de 'echte voogd' is benoemd. Een voorbeeld hiervan is dat de Gecertificeerde Instelling bereid is tijdelijk de voogdij op zich te nemen totdat een tante van het kind zich bereid heeft verklaard de voogd te worden. Voogdij kan worden uitgeoefend door één voogd of door twee voogden gezamenlijk (gezamenlijke voogdij). Een voogd oefent de zeggenschap uit over het kind. De ouders hebben deze zeggenschap niet meer.

De benoeming van een voogd

Kan iedereen voogd worden?

Nee, onbevoegd om tot voogd te worden benoemd, zijn:

- minderjarigen;
- onder curatele gestelden;
- iemand waarvan de geestvermogens zodanig zijn gestoord dat zij onmogelijk het gezag kunnen uitoefenen, tenzij de stoornis van tijdelijke aard is.

Wie kunnen voogd worden?

- Natuurlijk persoon (1:295 BW).
- Rechtspersoon (1:302 BW), dit is de Gecertificeerde Instelling als bedoeld in art. 1.1 Jeugdwet.

Voogdij kan op verschillende manieren ontstaan:

- door een testamentaire voorziening van een ouder die het gezag voor zijn of haar overlijden uitoefende (1:280 BW);
- van rechtswege door het overlijden van een ouder die tezamen met een ander, bijv. een nieuwe partner, het gezag uitoefende (1:253x lid 1 BW);
- door een beslissing van de rechter.

Situatie 1: Ouders wijzen een voogd aan

Ouders kunnen in hun testament of in een notariële akte één of twee personen als voogd aanwijzen voor het geval zij te komen overlijden. Dit moet altijd een natuurlijk persoon zijn. Dit kan zelfs al worden gedaan voordat het kind is geboren. Ook zonder testament kunnen ouders iemand hiertoe aanwijzen. Dit is een 'aantekening gezag na overlijden' in het gezagsregister. Hiervoor vullen zij een formulier in op de website <https://loket.rechtspraak.nl/Burgers/Familiezaken/48>. Deze mogelijkheid is gecreëerd om ouders een goedkoper alternatief dan de notariële akte te bieden om het gezag over hun kinderen vast te leggen.

Situatie 2: Rechtbank benoemt een voogd

Overlijdt een ouder en is er geen voogd aangewezen? Dan kan de rechtbank een natuurlijke persoon als voogd benoemen. Ook kan een rechtspersoon als voogd worden benoemd³. Wanneer het ouderlijk gezag (tijdelijk) ontbreekt, kan de rechtbank een voogd benoemen. Dit is het geval bij schorsing of beëindiging van het ouderlijk gezag. Het kan ook voorkomen dat acuut ingrijpen noodzakelijk is als ouders de verzorging en opvoeding van hun kind niet aankunnen. Er wordt dan eerst een voorlopige voogd benoemd (1:241 BW). Dit is een kindbeschermingsmaatregel. De voorlopige voogdij wordt altijd toegewezen aan de Gecertificeerde Instelling.

Verskil tussen rechtspersoon en natuurlijke persoon

Voor zover de wet niet anders bepaalt, heeft de Gecertificeerde Instelling (de 'rechtspersoon') die met de voogdij is belast, dezelfde bevoegdheden en verplichtingen als andere voogden. Toch zijn er wel een paar verschillen in voogdijuitoefening te noemen, zoals een verbod voor de rechtspersoon om de jongere in het buitenland te plaatsen (1:306 lid 1 BW). En er zijn verschillen in redenen voor de beëindiging van de voogdij (artikel 1:327 en 1:328 BW). Er zijn ook een aantal bijzondere verplichtingen, zoals het opstellen van een hulpverleningsplan, 1:303 BW. De plaatsen waar de gecertificeerde instelling de jongere plaatst, worden door de Raad van de Kinderbescherming bezocht om de toestand van de jongeren te beoordelen.

Hoe verloopt de benoeming van een voogd?

De kern hiervan is artikel 1:275 BW:

- Oefent een ouder alleen het gezag uit en wordt het gezag van deze ouder beëindigd?
Dan benoemt de rechtbank een voogd. In de praktijk zal de Raad voor de Kinderbescherming de voogd "uitzoeken". In de procedure rond de gezagsbeëindigende maatregel, zal de rechter de Raad horen of in ieder geval de gelegenheid geven te worden gehoord (810 lid 4 Rv), zodat de Raad zich kan uitlaten over de gezagsvoorziening.
- Iedereen die bevoegd is om tot voogd te worden benoemd (niet minderjarig, niet onder curatele gesteld, geen geestelijke stoornis), kan tijdens het onderzoek schriftelijk aan de rechtbank verzoeken om met de voogdij te worden belast. In de lagere rechtspraak is beslist dat dit verzoek ook tijdens de zitting mondeling kan worden gedaan.
- Verzoeken de pleegouders om het gezag van de ouder te beëindigen? Verzoeken van pleegouders om het gezag te beëindigen is geregeld in artikel 1:274 lid 3 jo. 1:267 lid 2. De rechtbank benoemt dan bij voorkeur de persoon die ten tijde van benoeming ten minste een jaar het kind als behorend tot hun gezin heeft verzorgd en opgevoed, mits deze persoon bevoegd is tot voogd te worden benoemd. Hiermee wordt de voorkeur voor pleegoudervoogdij uitgesproken, mits het kind een jaar bij pleegouders woont.

De Raad van de Kinderbescherming heeft een toetsende taak. De Raad kan na het doen van onderzoek zelf een verzoek tot een gezagsbeëindigende maatregel indienen. Wanneer het kind al

³ Meestal zal dit een Gecertificeerde Instelling zijn. Voor kinderen die zonder ouder(s) in Nederland asiel aanvragen voorziet Stichting Nidos middels (tijdelijke) voogdij in het gezag. Daarnaast kan de Minister van Veiligheid en Justitie andere categorieën minderjarigen aanwijzen die onder voogdij van Nidos kunnen komen. Onder anderen zijn daartoe aangewezen: de minderjarige van wie de moeder onder voogdij staat van Nidos en voor of door wie een aanvraag om een (reguliere) verblijfsvergunning onder de beperking 'verblijf bij moeder' is ingediend en de minderjarige waarvoor een verblijfsvergunning onder de beperking 'slachtoffer-aangever van mensenhandel' wordt ingediend. Nidos wordt door de rechter benoemd tot (tijdelijk) voogd als de ouders van een kind dat asiel aanvraagt zijn overleden of zij in de onmogelijkheid verkeren het gezag uit te oefenen of het bestaan van één of beide ouder onbekend is.

uit huis is geplaatst en langer dan een jaar in een pleeggezin heeft gewoond, kunnen de pleegouders de Raad vragen het verzoek tot een gezagsbeëindigende maatregel in te dienen bij de rechtbank. Als de Raad niet overgaat tot het indienen van dit verzoek, zijn pleegouders zelf bevoegd dit verzoek aan de rechtbank te doen.

Als de voogdij van een instelling naar een natuurlijk persoon wordt overgedragen dan kan dat via een bereidheidsverklaring van de natuurlijk persoon. De natuurlijk persoon kan via een advocaat bij de rechter een verzoek indienen om het gezag over het kind te krijgen. Daarnaast kan ook de Gecertificeerde Instelling zelf dit verzoek doen waarbij zij een bereidheidsverklaring van de pleegouders toevoegen. In dat geval is er geen tussenkomst van een advocaat nodig. De rechter bepaalt afhankelijk van de zaak of hij de Raad om een onderzoek verzoekt.

Eén of twee voogden:

De voogdij kan door één voogd worden uitgeoefend of door twee voogden. Deze laatste situatie noemen we 'gezamenlijke voogdij'. Gezamenlijke voogdij verschilt van 'gezamenlijk gezag'.

Gezamenlijk gezag: twee ouders oefenen het gezag uit of één ouder oefent met een ander, niet-ouder, het gezag uit, ouders hoeven dus niet met elkaar samen te leven (in gezinsverband).

Gezamenlijke voogdij: de rechter kan twee voogden aanwijzen om het gezag over een kind uit te oefenen. Deze voogden zijn niet de ouder(s) van het kind. De rechter kan dit alleen op 'eensluidend verzoek van de voogd en een ander die in een nauwe persoonlijke betrekking tot het kind staat'. Gezamenlijke voogdij is niet mogelijk ten aanzien van een voorlopige voogdij (het benoemen van een voorlopige voogd in afwachting van een voogd of ter vervanging van een voogd) en staat niet open voor rechtspersonen (het doel van gezamenlijke voogdij is het juridisch versterken van het gezinsverband. Dit sluit een rechtspersoon uit). Ook moeten deze twee voogden in een nauwe persoonlijke betrekking tot elkaar staan (1: 282 BW) en met het kind, en in gezinsverband met elkaar leven. De gezamenlijke voogdij kan dus niet uitgeoefend worden door twee afzonderlijke personen die geen nauwe persoonlijke band hebben.

Wat is anders voor gezamenlijke voogdij dan voor voogdij die door één persoon wordt uitgeoefend?

- Oefenen twee voogden gezamenlijk gezag uit over een minderjarige? Dan hebben zij de plicht en het recht het minderjarige kind zelf te verzorgen en op te voeden, artikel 1:282 lid 6. Een voogd (alleen) draagt zorg dat een kind (*door iemand*) wordt verzorgd en opgevoed, artikel 1:336 BW
- Oefenen twee voogden gezamenlijk gezag uit over een minderjarige? Dan rust op hen, zolang de gezamenlijke voogdij voortduurt, een onderhoudsplicht, 1:253w BW. Dit geldt niet wanneer het gaat om pleegoudervoogdij en pleegouders een pleegcontract met een zorgaanbieder hebben gesloten als bedoeld in artikel 5.2 Jeugdwet, zij behouden dan hun recht op pleegvergoeding.
- Oefenen twee voogden gezamenlijk het gezag uit over een minderjarige? Dan kunnen zij de rechter vragen om een wijziging van de geslachtsnaam van het kind in de geslachtsnaam van (één van) de voogden. Dit verzoek wordt afgewezen als het kind van 12 jaar of ouder tijdens het kinderverhoor heeft aangegeven dit niet te willen, het verzoek tot gezamenlijke voogdij wordt afgewezen of het belang van kind zich tegen toewijzing verzet.

- De geschillenregeling staat open voor voogden, 1:253a BW. Als er geschillen tussen twee voogden zijn, bijvoorbeeld over de kosten van verzorging en opvoeding, kunnen de voogden dit geschil ter beoordeling aan de kinderrechter voorleggen.
- Bij gezamenlijke voogdij hebben beide voogden dezelfde rechten en plichten, waaronder een onderhoudsplicht. Zij vertegenwoordigen het kind in en buiten rechte.

Het gezag is een aan ouders of de voogd toekomend 'recht', maar dit recht is gegeven in het belang van het kind en kan dus niet los worden gezien van de verplichting om dit belang te dienen. Hierbij moet rekening worden gehouden met de toenemende mondigheid van het kind en zijn behoefte zich naar eigen inzicht te ontwikkelen.

De taken van een voogd

De voogd draagt de zorg voor de verzorging en de opvoeding van de jongere én de voogd vertegenwoordigt de jongere, in en buiten rechte.

Onder zorg en opvoeding wordt ook verstaan de zorg en de verantwoordelijkheid voor het geestelijk en lichamelijk welzijn van het kind en het bevorderen van de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid (1:247 lid 2 BW, dat overeenkomstig op de voogd van toepassing is, 1:248 BW). De voogd moet er dus voor zorgen *dat* het kind wordt verzorgd en opgevoed. Hij hoeft dat in beginsel niet *zelf* te doen. Maar: is er gezamenlijke voogdij, voeren twee voogden het gezag uit? Dan hebben zij wél het recht én de plicht om het kind zelf te verzorgen en op te voeden.

Om een kind te kunnen verzorgen en opvoeden, maakt de voogd kosten. Wanneer de voogdij wordt uitgeoefend door één voogd, dan heeft deze voogd geen onderhoudsplicht. Hij mag voor de kosten van verzorging en opvoeding gebruik maken van het eigen vermogen van het kind. Meestal zal een kind over eigen financiële middelen beschikken als zijn ouders zijn overleden, denk aan: uitkeringen, levensverzekeringen, de opbrengt uit het eigen huis of een wezenpensioen. Wil de voogd iets doen dat grote financiële consequenties heeft, dan zal de rechter hierover een beslissing moeten nemen. De voogd mag dit dus niet zomaar doen.

Wordt de voogdij door twee voogden uitgeoefend, dan zijn de voogden wél onderhoudsplichtig ten opzichte van de minderjarige, zolang de gezamenlijke voogdij bestaat. Net als bij ouders geldt bij gezamenlijke voogdij dat de voogd verplicht is tot het verstrekken van levensonderhoud tot 21 jaar (artikel 1:282 lid 6 jo. artikel 1:253w BW). In het geval van eenhoofdige voogdij geldt deze verplichting niet.

In het geval van een burgervoogd, kan het voorkomen dat beide ouders nog leven als de burger voogd wordt. Het gezag van de ouders is dan door de kinderrechter beëindigd. Het kind heeft dan lang niet altijd een eigen vermogen. In dat geval kan de voogd aanspraak maken op kinderbijslag. Hiertoe moet een verzoek worden ingediend bij de Sociale Verzekeringsbank. Als het gaat om pleegoudervoogdij en pleegouders een pleegvergoeding ontvangen, hebben zij geen recht op kinderbijslag. Het volgende hoofdstuk gaat uitgebreid in op de rechten en de plichten van een voogd.

Hoe moet de voogd zijn taak uitoefenen?

Dit laat de wet, behalve de aanwijzing o.g.v. artikel 1:247 lid 2 BW, in het midden. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de voogd alle vrijheid heeft. Om deze vrijheid enigszins te begrenzen, heeft de wetgever sancties opgenomen. Er is de mogelijkheid het kind onder toezicht te stellen (1:255 BW). De rechtbank kan ook, wanneer de minderjarige in zijn ontwikkeling wordt bedreigd en de voogd niet de verantwoordelijkheid voor verzorging en opvoeding op zich neemt of het gezag misbruikt de voogdij beëindigen (1:327 BW). Als er een conflict tussen de voogd en het kind is, kan een bijzondere curator worden benoemd (1:250 BW). Wordt het kind minstens een jaar door een ander dan zijn voogd, met instemming van de voogd, verzorgd en opgevoed? Dan kan de voogd het verblijf van de jongere alleen met toestemming van degene wijzigen. In geval van gezamenlijke voogdij, moet deze toestemming door beide voogden worden gegeven. Dit heet ook wel het blokkaderecht van pleegouders.

De voogd vertegenwoordigt de minderjarige. Deze wettelijke vertegenwoordiging kan in twee delen worden onderscheiden: de vertegenwoordiging van de persoon van de minderjarige (1:337 lid 1 BW) en ten aanzien van het vermogen van de minderjarige (1:337 lid 2 BW).

Volgens 1:234 lid 1 BW is de minderjarige bekwaam om rechtshandelingen te verrichten mits hij met toestemming van zijn wettelijk vertegenwoordiger handelt en voor zover de wet niet anders bepaalt. Zo wordt het bijvoorbeeld normaal gevonden dat ook kinderen onder de achttien verzekeringen afsluiten voor ziektekosten, aansprakelijkheid enz. Dit zijn rechtshandelingen waarvan het in het maatschappelijk verkeer gebruikelijk is dat minderjarigen van die leeftijd deze zelfstandig verrichten. Ook het regelen van een paspoort of uitkering valt hieronder. Voor rechtshandelingen van kinderen onder de zestien jaar maar ouder dan 12 jaar (bijvoorbeeld voor medische ingrepen) is een arts verplicht toestemming te vragen aan het kind als ook aan zijn wettelijk vertegenwoordiger(s).

In een aantal gevallen is de voogd niet vertegenwoordigingsbevoegd:

- Zijn de belangen van de voogd in strijd met die van de minderjarige? Dan kan de rechter een bijzondere curator benoemen.

Ook kan een rechter een voogd geheel of gedeeltelijk schorsen waardoor hij (tijdelijk) het gezag niet kan uitoefenen (artikel 1:331 BW)

De voogd kan het kind toestemming geven om zijn eigen vermogen te beheren of kan het voor het kind beheren. De voogd is bevoegd om wel/geen toestemming te geven aan het kind voor het sluiten van overeenkomsten. Is er een rechtshandeling verricht uit naam van het onder voogdij geplaatste kind? Dan is het kind is hieraan gebonden, tenzij de voogd met het handelen de wet heeft overtreden. De voogd is in dat geval zelf aansprakelijk en kan worden gehouden aan de afgesloten overeenkomst.

Wat eist de wet van de voogd? Alleen dat de voogd het bewind als een *goed voogd* moet voeren. Bij slecht bewind is de voogd aansprakelijk jegens de minderjarige. Er zijn een paar speciale verplichtingen die op het uitvoeren van de voogdij toezien. Als de voogd deze verplichtingen niet naleeft, is hij voor de schade aansprakelijk. Ook kan de voogd aansprakelijk zijn op grond van een onrechtmatige daad van de jeugdige.

- Als de voogd een goed van de minderjarige verduistert, is hij strafrechtelijk te vervolgen. Op een dergelijke verduistering staat een maximale gevangenisstraf van vijf jaar of een geldboete van de vijfde categorie (323 Sr.)
- De rechter kan iemand anders dan de voogd benoemen als bewindvoerder. Bijvoorbeeld bij schenking of vermaking aan de jongere (1:337 lid 3 jo. 4:153 jo. 7:182), als er meerdere kinderen zijn die samen een huis erven en onder het gezag van verschillende voogden staan (1:369 lid 1), wanneer een deel van het vermogen van de minderjarige onder bewind van een bewindvoerder is gesteld (1:370), bij schorsing van de voogd en toekenning van de voorlopige voogdij aan de Gecertificeerde Instelling (1:331 lid 2).

Ouders hebben (ook als zij geen gezag hebben) nog een aantal rechten, namelijk het recht op een omgangsregeling, het recht op informatie en het recht op consultatie.

Als een minderjarige vindt dat de voogd haar taken niet goed uitoefent dan kan de minderjarige dit melden bij de Raad van de Kinderbescherming. De Raad kan er dan na onderzoek een verzoek doen voor een andere voogd.

Als het gaat niet goed met een kind (door toedoen van de voogd) is het mogelijk dat het kind onder toezicht wordt gesteld, of dat de voogdij beëindigd wordt.

Ondertoezichtstelling van de minderjarige

Kinderen die onder voogdij staan van een natuurlijke persoon, kunnen onder toezicht worden gesteld. De Raad voor de Kinderbescherming kan hiertoe een verzoek doen (artikel 1:255 BW). Indien de Raad hiertoe niet overgaat kunnen ook de voogd(en) zelf, de ouders, de pleegouders of het Openbaar Ministerie hiertoe een verzoek doen (lid 2).

Einde van de voogdij

Voogdij kan zowel van rechtswege eindigen als door een beslissing van de rechter.

1. Beëindiging van rechtswege:
 - A. Het meerderjarig worden van de minderjarige of overlijden van de minderjarige
 - B. Door overlijden van de voogd.
2. Beëindiging door beslissing van de rechter:
 - A. Voogd doet verzoek om te worden ontslagen vanwege:
 - i. Geestelijk of lichamelijk gebrek.
 - ii. Bereiken 65-jarige leeftijd.
 - iii. Bereidverklaring andere voogd.

Iedere voogd kan zich van de voogdij laten ontslaan. Het ontslag gebeurt op verzoek van de voogd zelf, omdat zich omstandigheden kunnen voordoen die het onmogelijk of onwenselijk maken dat de voogd nog langer de functie uitoefent. Het kan (ook) worden verzocht door anderen dan de voogd zelf, als de voogd onder curatele is gesteld of een geestelijke stoornis heeft gekregen. Bereidverklaring houdt in dat een daartoe bevoegd persoon zich schriftelijk bereid heeft verklaard de voogdij over te nemen en de rechtbank deze overneming in het belang van het kind acht (1:322 lid 1 sub b). De rechter kan dan de voogdij aan een andere persoon overdragen (hiervoor gelden 1:324 lid 1 jo art. 1:246 BW). Alléén deze persoon kan tot voogd worden benoemd, niet in plaats daarvan iemand anders. De reden hiervan is dat de voogd

zich altijd bereid moet verklaren tot de voogdij, alvorens de voogdij een aanvang neemt. Dit biedt de mogelijkheid voor de overdracht van de voogdij die bij de Gecertificeerde Instelling berust naar een burgervoogd.

- B. De rechter beëindigt de voogdij;
De grondslag voor beëindiging berust op moedwillige plichtsverzuim of op onwaardigheid de taak van de opvoeder en verzorger te vervullen. De beëindiging kan alleen worden verzocht door een ander dan de voogd.
- i. Een minderjarige zodanig opgroeit dat zijn ontwikkeling ernstig wordt bedreigd.
 - ii. De voogd het gezag misbruikt:
 - Slecht levensgedrag;
 - Misbruik, verwaarlozing, niet-behoorlijke uitoefening van het gezag;
 - Faillissement of schuldsanering;
 - Procesvoering: de voogd die in een proces is verwickeld met de onder zijn gezag staande minderjarige, diens staat of vermogen,
 - Onherroepelijke strafrechtelijke veroordeling;
 - Veronachtzamen aanwijzingen Gecertificeerde Instelling of belemmering uithuisplaatsing;
 - Terugeisen of terugnemen minderjarige, waarbij gegronde vrees voor verwaarlozing minderjarige bestaat;
 - iii. De voogd niet beschikt over beginseltoestemming (bij opnemings buitenlandse pleegkind).
- C. Als het gezag over de onder zijn voogdij staande minderjarige aan één of beide ouders is opgedragen.
- D. Als het gezag aan een andere voogd is opgedragen.

Wie kunnen om de beëindiging van de voogdij verzoeken? De Raad voor de Kinderbescherming, het Openbaar Ministerie of een bloed- of aanverwante van het kind tot en met de vierde graad.

Tot slot kan de rechtbank de uitoefening van het gezag van de voogd schorsen (artikel 1:268 BW), wanneer:

- Er een acute en ernstige dreiging voor de minderjarige is;
- De medische behandeling noodzakelijk is om ernstig gevaar voor de gezondheid van de jongere af te wenden en de voogd toestemming weigert (jongere < 12 jaar of 12 jaar of ouder en niet in staat tot redelijke waardering van zijn belangen).

4. De rechten en plichten van een voogd⁴

De functie van voogd is allesbehalve een vrijblijvend erebaantje. Naast emotionele betrokkenheid en mogelijk morele verplichtingen, legt de wet een scala aan taken, verantwoordelijkheden en beperkingen op aan de voogd. In deze paragraaf schetsen we de rechten en plichten van een (burger)voogd.

⁴ http://www.voogdijregelen.nl/de_voogdij/rechten_en_plichten/

Onderhoudsplicht en verzorgen en opvoeden

Een burgervoogd is onderhoudsplichtig maar wat betekent dat? De definitie in de wet van onderhoudsplicht is: de plicht om te voorzien in de kosten van verzorging en opvoeding van de minderjarige. In het geval van één voogd natuurlijk persoon dan draagt deze zorg **dat** de minderjarige overeenkomstig diens vermogen wordt verzorgd en opgevoed (de voogd hoeft dit dus niet zelf te doen). In het geval er twee voogden zijn dan hebben zij de plicht en het recht het minderjarige kind te verzorgen en op te voeden. De burgervoogd zal in de meeste gevallen onder de regeling vallen van één voogd natuurlijk persoon.

Onder verzorgen en opvoeden wordt verstaan: Voorzien in kleding, voeding, onderdak, zorg voor onderwijs, medische behandeling ed. en daarnaast de zorg en de verantwoordelijkheid voor de veiligheid van het kind. Op de website van de Sociale Verzekeringsbank (SVB) zijn deze kosten wat nader gespecificeerd. Het gaat om de kosten voor:

- huisvesting;
- een bijdrage aan de instelling waar uw kind woont;
- kleding en schoenen;
- vakantie;
- vervoer van uw kind en de kosten die u maakt om uw kind te bezoeken;
- verzekeringen;
- studiekosten;
- schoolgeld;
- kosten voor verjaardagen;
- contributies voor verenigingen;
- zakgeld.

De onderhoudsplicht loopt, net als voor ouders, door tot 21 jaar. Na het 18^e jaar betaalt de voogd voor 'levensonderhoud en studie'.

De financiële bijdrage van een voogd

Waar moet je als burgervoogd aan meebetalen? Er wordt als maatstaf gekeken naar het vermogen van de minderjarige zelf, al wordt wel een morele onderhoudsverplichting voor de voogd aangenomen indien het vermogen van de minderjarige niet toereikend is. Als burgervoogd zal je dus ook wel moeten bijdragen in bepaalde kosten. De onderhoudsplicht (zie vorige paragraaf) is niet van toepassing als het pleegouders betreft die zijn belast met de gezamenlijke voogdij en die met een zorgaanbieder een pleegcontract hebben gesloten als bedoeld in artikel 5.2 van de Jeugdwet (artikelen 1: 282 lid 6 jo 1:336 jo 1:253W)

In de vorige paragraaf werden al een aantal kosten genoemd die onder de opvoeding en verzorging vallen. Omdat het kind niet thuis woont maar ergens anders verblijft, kunnen er afwijkende regels zijn. Per instelling kan het verschillen wat de instelling precies betaalt en wat de voogd moet betalen. Het is daarom goed om dit met de instelling te bespreken. Ook kan de verblijfspot van het kind onder verschillende wetten vallen. In de meeste gevallen zal het kind vallen onder de Jeugdwet (inclusief de gesloten jeugdzorg).

Jeugdwet Toegankelijk via: gemeentelijk Wmo-loket, wijkteam en/of CJG	Zorgverzekeringswet (Zvw) Toegankelijk via: huisarts of wijkverpleegkundige (indicatiestelling)	Wet langdurige zorg (Wlz) Toegankelijk via: CIZ (indicatiestelling) en zorgkantoren
1) Zorg- en hulp bij opvoedingsproblemen 2) Geestelijke gezondheidszorg (GGZ), ook in het kader van jeugdstrafrecht (Zorgzwaartepakketten 1 t/m 7) 3) Zorg bij een lichte lichamelijke beperking (alleen bepaalde indicaties) 4) Zorg bij een (lichte) verstandelijke beperking (VG Zorgzwaarte pakketten 1 t/m 3 en LVG 1 t/m 5) 5) Vervoer bij begeleiding en persoonlijke verzorging 6) Kinderbescherming en jeugdreclassering 7) Gesloten jeugdzorg	1) Huisartsenzorg 2) Medisch specialistische zorg 3) Persoonlijke verpleging 4) Persoonlijke verzorging 5) Intensieve kindzorg met grondslag LG 6) Palliatief terminale zorg 7) Behandeling (individueel of groepsverband) om te leren omgaan met een zintuigelijke beperking	Zorg voor jongeren met een ernstige beperking of stoornis die 24-uurs zorg of permanent toezicht nodig heeft. Dat zijn de zorgzwaartepakketten: 1) Lichamelijke beperking (LG): 2 en 4-7 2) Verpleging en verzorging (V&V): 4 en hoger 3) Zintuigelijke beperking (ZG): 1 en hoger 4) Verstandelijke gehandicaptenzorg (VG): 4 en hoger

In de Jeugdwet is de eigen bijdrage afgeschaft. Als burgervoogd hoef je geen eigen bijdrage te betalen voor verblijf. Dit is anders wanneer de verblijfsplek van het kind valt onder de Wet langdurige Zorg (WLZ). Hier dient als tegemoetkoming in de kosten een verplichte eigen bijdrage te worden betaald. De eigen bijdrage wordt geregeld en geïnd door het Centraal Administratief Kantoor (CAK). De hoogte van het bedrag wordt volgens de algemene regels door het CAK vastgesteld. Een burgervoogd moet verder rekening houden met de volgende kosten.

Er bestaat zowel PGB op grond van de Jeugdwet (een kind heeft een indicatie voor zorg vanuit de Jeugdwet) en PGB op basis van de Wet Langdurige Zorg. De wet stelt nu als voorwaarden dat ouders of verzorgers dit onder bepaalde voorwaarden kunnen aanvragen. Een burgervoogd is juridisch gezien geen 'verzorger' omdat het kind niet bij hem thuis woont. Het is in de praktijk nog onduidelijk hoe gemeenten, CIZ en SVB hiermee omgaan en of zij ook de aanvraag van PGB door burgervoogden mogelijk gaan maken.

Ziektekosten

Bij plaatsing moet uw kind verzekerd zijn voor ziektekosten.

Kinderen tot 18 jaar: De kinderen zijn (gratis) meeverzekerd op de ziektekostenverzekering van de voogd. Voor kinderen t/m 18 jaar die gedwongen uit huis zijn geplaatst (OTS of voogdij) heeft de gecertificeerde instelling in veel gevallen een (aanvullende) ziektekostenverzekering afgesloten. Bespreek met de gecertificeerde instelling hoe dit precies bij hun is geregeld en of het nodig is een (aanvullende) ziektekostenverzekering af te sluiten. Zo ja, dan kan je dit eventueel vanuit de kinderbijslag betalen.

Jongeren van 18 jaar en ouder: Voor hen moet een eigen ziektekostenverzekering worden afgesloten met, indien gewenst, een aanvullende verzekering.

Reiskosten

Dit zijn de kosten die het de burgervoogd zelf maakt om het kind te bezoeken of die het kind maakt om langs te komen. Meestal betaalt de instelling wel de kosten die het kind maakt om bijvoorbeeld naar school te gaan, maar het is goed om dit bij de instelling te checken.

Onderwijs/studiekosten

De burgervoogd zal moeten betalen voor de vrijwillige ouderbijdrage, boekengeld, schooltas, agenda, rekenmachine, excursies. Eventueel bij een beroepsopleiding lesmateriaal en materialen en/of duurzame goederen.

WA-verzekering (zie voor uitleg over aansprakelijkheid verderop in dit hoofdstuk)

Het kind kan meeverzekerd worden in de eigen WA-verzekering van de voogd.

Overige kosten

Denk dan aan: kleding en schoenen, vakanties, kosten voor verjaardagen, contributies voor verenigingen, zakgeld, kapper, ID-kaart en abonnementen.

Te ontvangen vergoedingen voor een voogd

Als burgervoogd kan je ook geld ontvangen. Dit is in ieder geval de kinderbijslag en in sommige gevallen bijzondere bijstand. Er gelden hiervoor wel een aantal voorwaarden.

Kinderbijslag

Kinderbijslag aanvragen kan via de SVB door in te loggen in DigiD. Omdat in het centraal gezagsregister staat wie gezag over het kind heeft, zal dit automatisch in de eigen gegevens staan. Wanneer dit niet het geval is, belt de burgervoogd met de rechtbank die het gezag heeft geregeld. Kinderbijslag aanvragen kan als de burgervoogd minstens € 416 per kwartaal betaalt voor het onderhoud van het kind (dit is ook het maximale bedrag). De burgervoogd moet de kosten zelf naar rato over vier kwartalen verdelen. De SVB kan vragen om aan te tonen hoeveel aan het onderhoud van het kind is bijgedragen.

De burgervoogd moet de kosten die hij maakt voor het onderhoud van het kind aantonen⁵ als:

- het kind jonger dan 16 jaar is en door ziekte, handicap of opleiding niet thuis woont.
- het kind bij anderen woont: bij familie, in een gastgezin of in een pleeggezin.
- iemand anders meebetaalt aan het onderhoud van het kind, zoals een instelling of internaat.

Een burgervoogd krijgt kinderbijslag als:

- Niemand anders kinderbijslag krijgt voor het kind.
- Hij de kosten voor het kind betaalt. Als er sprake is van een pleeggeldvergoeding, kan er geen gebruik gemaakt worden van de kinderbijslag.

⁵ Aantonen houdt in dat wanneer de SVB erom vraagt, de burgervoogd kan laten zien wat er is gekocht. Wanneer de burgervoogd een grote aankoop voor het kind doet is het dus verstandig de bon te bewaren, zodat er bewijs is van de aankoop. Het is niet zo dat de SVB om alle bonnetjes vraagt. Als het bedrag opeens heel hoog is, dan mag de SVB wel specifiek om bewijsstukken vragen.

Dit geldt ook als de voogdij tijdelijk is.

Bijzondere bijstand

Een voogd kan eventueel ook bijzondere bijstand ontvangen (dit is inkomensafhankelijk). Dit verschilt per gemeente. De burgervoogd moet in de eigen gemeente (bij het loket WMO/Jeugd) navraag doen of hij in aanmerking komt voor bijzondere bijstand. Een burgervoogd kan bijzondere bijstand aanvragen voor bepaalde schoolkosten voor het kind. Hij moet dan kunnen aantonen dat die kosten daadwerkelijk gemaakt zijn. En hij mag dezelfde kosten niet terug kunnen krijgen via een andere regeling, voorziening of verzekering. Denk aan de (aanvullende) ziektekostenverzekering of de WMO (Wet maatschappelijke ondersteuning). De burgervoogd moet de kosten kunnen aantonen met een bewijs van aankoop of betaling. De gemeente kan een bijdrage verstrekken in de indirecte schoolkosten van kinderen voor bijvoorbeeld een schoolkamp, schooltas, fiets of leermiddelen. Ook hiervoor is het nodig navraag te doen bij de gemeente of er een vergoedingsregeling of kortingsregeling is.

Erfrecht

Kinderen die onder voogdij staan van een voogd natuurlijk persoon hebben geen recht op zijn of haar erfenis. Kinderen kunnen alleen erven van hun ouders (bloedverwanten). Als een voogd wil dat kind(eren) toch mee kunnen delen in zijn/haar erfenis dan moet dit expliciet worden opgenomen in het testament van de voogd.

Wat moet een burgervoogd nog meer doen?

In de wet worden een aantal juridische handelingen genoemd waar een burgervoogd rekening mee moet houden.

- Het begint met een bereidverklaring om als voogd op te treden.
- Na bereidverklaring en de gezagsoverdracht oefent de voogd zijn taak uit, namelijk zorgdragen dat de minderjarige overeenkomstig diens vermogen wordt verzorgd en opgevoed.
- De voogd vertegenwoordigt de minderjarige in burgerlijke handelingen.
- De voogd moet het bewind over het vermogen van de minderjarige als een goed voogd voeren.
- De voogd zorgt dat het vermogen van de minderjarige zo spoedig mogelijk wordt geïnventariseerd.⁶
- Binnen 8 maanden na het begin van zijn voogdij levert de voogd een deugdelijke ondertekende boedelbeschrijving aan de rechtbank (van woonplaats van minderjarige).
- Is de waarde niet hoger dan € 11 250 dan kan de voogd een door hem ondertekende verklaring inleveren (in plaats van een boedelbeschrijving).
- In de boedelbeschrijving of verklaring moet de voogd opgeven wat hij van de minderjarige heeft te vorderen.
- Voor bepaalde handelingen heeft de voogd machtiging van de kantonrechter. Deze handelingen worden genoemd in artikel 1: 345 BW. De handelingen die genoemd worden zijn onder andere het doen van giften en geld lenen.

⁶ Omdat het kind al in de instelling verblijft, zal dit met de GI besproken moeten worden (feitelijk gebruik je hiervoor hun eindafrekening).

Aansprakelijkheid

De burgervoogd kan persoonlijk aansprakelijk worden gesteld voor de door het kind aangerichte schade (op grond van artikel 6:162 jo. 6:169).

Kinderen tot 14 jaar zijn niet zelf aansprakelijk.

Voor kinderen tot 14 jaar geldt dat zij niet zelf aansprakelijk kunnen zijn. In plaats van het kind zijn dan de ouders of voogd(en) aansprakelijk. De ouders of voogden zijn echter alleen aansprakelijk:

- als de gedraging van het kind als 'onrechtmatig'⁷ is aan te merken, en
- als er sprake is van een actieve gedraging

Een voorbeeld om dit toe te lichten: Een kind van twaalf ziet dat er door andere kinderen een touw over de weg is gespannen. Hij voelt wel aan dat dit gevaarlijk is, maar wacht nieuwsgierig af wat er gaat gebeuren. Een bromfietser rijdt tegen het touw en raakt ernstig gewond. De voogd is niet voor het kind aansprakelijk, hoewel het in dit geval onrechtmatig was om af te wachten wat de gevaarlijke situatie zou opleveren. Het afwachten was geen actieve gedraging. Had het kind het touw zelf gespannen, dan zou u wel aansprakelijk zijn.

Kinderen van 14 en 15 jaar zijn zelf verantwoordelijk, soms samen met de voogd

Voor kinderen in de leeftijd van veertien tot zestien jaar is de voogd ook aansprakelijk, tenzij hij bewijst dat hij al het redelijke heeft gedaan om de onrechtmatige gedraging van het kind te voorkomen.

Een voorbeeld: Een meisje van vijftien jaar gooit op school een raam kapot. Het meisje is aansprakelijk. De voogd niet, aangezien hij niet in de buurt was om de vernieling te voorkomen en dat ook niet van hem gevergd kon worden. Het meisje was immers op school. Dit betekent feitelijk dat het meisje zelf de volledige schade moet vergoeden. Of de voogd het meisje te hulp komt is eerder een vraag van ouderlijke verantwoordelijkheid dan van het aansprakelijkheidsrecht.

Kinderen van 16 jaar en ouder zijn volledig zelf aansprakelijk

Zijn kinderen zestien jaar en ouder dan zijn zij geheel voor eigen doen en laten aansprakelijk. Wel zijn er situaties denkbaar waarin de voogd naast het kind aansprakelijk bent, bijvoorbeeld als de voogd weet dat het kind rondrijdt op een onverzekerde scooter en daar niet tegen optreedt. Dit gebrek aan toezicht en optreden kan de voogd persoonlijk worden aangerekend.

Bij de regels over aansprakelijkheid geldt er geen inwoningsvereiste. Dus ook wanneer de minderjarige onder toezicht staat van een ander en ergens anders verblijft (bijvoorbeeld een logeerpertij), blijf je als burgervoogd aansprakelijk. Eventueel bestaat er nog een regresmogelijkheid. De schade kan dan op het kind zelf of bij de verzekering worden verhaald.

Handelingsbevoegdheid van de voogd en beperkingen daarvan

De voogd is de wettelijke vertegenwoordiger van het kind en beheert als zodanig het vermogen van het kind. In beginsel is hij dan ook bevoegd om alle rechtshandelingen voor het kind te verrichten die hij in diens belang noodzakelijk, nuttig of wenselijk acht. Veroorzaakt hij schade door

⁷ Een onrechtmatige daad is zowel handelen in strijd met de wet of wat maatschappelijk gezien zo hoort, waarbij een ander persoon schade lijdt. Het gaat dus om alle soorten schade die een derde lijdt.

zijn taak slecht uit te voeren, dan is hij daarvoor aansprakelijk. Voor een aantal handelingen is echter (voorafgaande) machtiging van de kantonrechter vereist:

1. Het aangaan van overeenkomsten die de strekking hebben te beschikken over de goederen van het kind (bijvoorbeeld de verkoop van zijn huis), tenzij:
 - de handelingen betrekking hebben op geld (bijvoorbeeld een overboeking van geld);
 - als een gewone beheersdaad kunnen worden beschouwd of;
 - geschieden op grond van een rechterlijk bevel.
2. Het doen van giften, tenzij het gaat om gebruikelijke, niet bovenmatige giften (bijvoorbeeld een verjaardagscadeau);
3. Het aannemen van giften of erfenissen, waaraan lasten of voorwaarden zijn verbonden;
4. Het lenen van geld of het verbinden van het kind als borg of hoofdelijk medeschuldenaar;
5. Overeenkomen dat een boedel, waartoe het kind gerechtigd is, voor een bepaalde tijd onverdeeld wordt gelaten;
6. Als de voogd goederen van het kind wil kopen, huren of pachten;
7. Als de voogd namens het kind een procedure voert en daarbij namens het kind een eis instelt, in beroep wil gaan of in een uitspraak van de rechter wil berusten;
8. Als het kind een onderneming erft en de voogd deze onderneming wil voortzetten;
9. Voor de zuivere aanvaarding of verwerping van een nalatenschap (voor minderjarigen geldt dat zij een nalatenschap zonder machtiging van de rechter alleen kunnen aanvaarden onder het voorbehoud dat de baten de schulden zullen overtreffen, zogenaamde beneficiaire aanvaarding).

Doelmatige belegging

De voogd moet zorg dragen voor een doelmatige belegging van het vermogen van het kind. In beginsel heeft hij voor elke belegging van gelden van het kind de machtiging van de kantonrechter nodig. Om te voorkomen dat de voogd voor iedere kleine belegging opnieuw bij de rechter moet aankloppen, kan de rechter hem echter een algemene machtiging geven. Geen machtiging is nodig, indien de voogd het geld belegt bij een kredietinstelling op een rekening ten name van het kind (bijvoorbeeld een juniorspaarrekening of een Zilvervlootrekening). Let wel: een voogd is niet van zijn aansprakelijkheid ontslagen, indien hij al het geld van het kind belegt bij zo'n kredietinstelling, terwijl hij het beter op een andere wijze had kunnen beleggen!

Periodieke rekening

De rechter kan aan de voogd opleggen dat deze periodiek (bijvoorbeeld jaarlijks of eens in de twee of drie jaar) rekening aflegt over hetgeen in dat jaar of die periode is gebeurd met het vermogen. Op die manier kan de rechter desgewenst de vinger aan de pols houden en - zo nodig - tijdig ingrijpen.

5. Overdracht voogdij⁸

Voor de overdracht van de voogdij van een Gecertificeerde Instelling naar een natuurlijk persoon dient de (overdragende) instelling conform art. 1:322 lid 1 sub c BW een verzoek in bij de rechtbank.

Activiteiten door de (overdragende) Gecertificeerde Instelling

Als de voogdij wordt overgedragen aan pleegouders of een burgervoogd, worden door de (overdragende) Gecertificeerde Instelling de volgende activiteiten verricht:

1. De Gecertificeerde Instelling maakt een 'Verzoekschrift tot ontslag van voogdij; voogdijoverdracht aan pleegouders (of burgervoogd)' voor de rechtbank. De woonplaats van de minderjarige (= de vestigingsplaats van de Gecertificeerde Instelling) bepaalt welke rechtbank bevoegd is⁹.
2. In het verzoekschrift kan de rechter worden verzocht de datum voor de overdracht te bepalen op een maand na de zitting¹⁰. Op deze wijze heeft de Gecertificeerde Instelling meer tijd om de feitelijke overdracht aan pleegouders of burgervoogd voor te bereiden.
3. Er wordt melding gemaakt van de zienswijze ten aanzien van de voogdijoverdracht van de pleegouders of de te benoemen burgervoogd, die vooraf om instemming met de voorgenomen overdracht zijn gevraagd, én van de zienswijze van de minderjarige, tenzij deze niet in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen terzake, indien mogelijk de juridische ouder(s) en eventuele andere belanghebbenden, die vooraf zijn geïnformeerd over de voorgenomen overdracht.
4. De pleegouders of burgervoogd dienen zich schriftelijk bereid te verklaren de voogdij over te nemen.
5. Als de schriftelijke bereidverklaring is ontvangen, wordt het betreffende verzoekschrift door de door de Gecertificeerde Instelling¹¹ ondertekend.
6. Na ondertekening wordt het verzoekschrift met de bereidverklaring en het verslag van het verloop van de maatregel door de Gecertificeerde Instelling bij de bevoegde rechtbank ingediend.
7. De Gecertificeerde Instelling is aanwezig bij de rechtszitting. Het is van belang dat mondeling ter zitting aan de rechter wordt verzocht of aangegeven kan worden of en zo ja, per welke datum de overdracht plaatsvindt. Dit met het oog op de feitelijke overdracht en de verantwoordelijkheid voor de uitvoering en het feit dat beschikkingen vaak veel later dan de datum van beschikking worden ontvangen.
8. Indien de rechtbank van oordeel is dat de maatregel moet worden overgedragen, dan wordt begonnen met de feitelijke overdracht van de zaak aan pleegoudervoogden of burgervoogd.

⁸ Deze tekst is overgenomen uit: *Protocol externe overdracht voogdij, herziene versie juli 2015*, Jeugdzorg Nederland.

⁹ Voor het vaststellen van de bevoegde rechter is voor een voogdijpupil niet zijn *feitelijke* woonplaats van belang, maar zijn *juridische* woonplaats (ook wel *afhankelijke* woonplaats genoemd). Dat wil zeggen dat de woonplaats afhankelijk is van de plaats waar de Gecertificeerde Instelling statutair gevestigd is. Diverse Gecertificeerde Instellingen hebben ook vestigingen, die op grond van artikel 1:14 BW zijn aangemerkt als juridische woonplaats van een voogdijpupil. Het verzoek kan in dat geval ook worden ingediend bij de rechtbank in het werkgebied van die vestiging.

¹⁰ Of een naar eigen inzicht te bepalen tijdstip zoveel eerder of later.

¹¹ Omdat het een minderjarige betreft, die onder voogdij staat, zal ondertekening plaatsvinden door de Directie of Raad van Bestuur.

De Gecertificeerde Instelling blijft de maatregel echter uitvoeren en de verantwoordelijkheid dragen tot de overdrachtsdatum, zoals bepaald in de rechterlijke uitspraak.

9. Binnen 5 werkdagen na de overdrachtsdatum, zoals bepaald in de rechterlijke uitspraak, dient de Gecertificeerde Instelling een afspraak te maken voor een gesprek om de overdracht met de pleegoudervoogden of burgervoogd te regelen en de nodige afspraken te maken over verdere activiteiten in het kader van de overdracht. Pleegoudervoogden of burgervoogd krijgen een afschrift van het hele dossier met, op basis van artikel 15 lid 9 Privacyreglement Gecertificeerde Instelling, inachtneming van de privacy van derden zoals de juridisch ouder(s) en de minderjarige van twaalf jaar of ouder. Pleegoudervoogden of de burgervoogd krijgen daarnaast voor de uitoefening van hun opvoedings- en verzorgingstaak de noodzakelijk documenten¹².
10. Er wordt door de Gecertificeerde Instelling een Overdrachtsrapport opgesteld. De pleegoudervoogden of burgervoogd, de ouder(s) en de minderjarige van twaalf jaar en ouder krijgen een kopie van het Overdrachtsrapport.
11. Als de minderjarige via de Gecertificeerde Instelling is verzekerd bij een zorgverzekeraar, dan draagt de Gecertificeerde Instelling zorg voor afmelding van de minderjarige bij de verzekeraar.
12. Tot slot legt de Gecertificeerde Instelling rekening en verantwoording af over het gevoerde bewind over het vermogen van de minderjarige: a. aan pleegoudervoogden of burgervoogd (ingevolge art. 1:372 en 1:373 BW); en b. aan de rechtbank, sector kanton, van de vestigingsplaats.

6. De selectie van burgervoogden

In de praktijk zijn er nog niet veel ervaringen met voogden die niet als pleegouders fungeren. De voorbeelden die er zijn, zijn situaties waarbij de voogdij is belegd bij de familie in geval van overlijden van de ouders. Bijvoorbeeld als de kinderen wonen bij hun grootouders en hun tante de voogdij heeft. In deze gevallen is dit vaak binnen de familie geregeld en is er geen sprake van een selectieprocedure.

De selectie van een burgervoogd kan het beste worden vergeleken met de selectie van pleegouders. Ook de selectie van gezinshuisouders en van mentoren voor maatjesprojecten kunnen kennis opleveren hoe burgervoogden te werven, te selecteren en te ondersteunen/begeleiden. Naast de selectie van pleegouders zijn er ook nog voorwaarden voor voogdijoverdracht naar pleegouders. Beiden zijn mogelijk van toepassing op de burgervoogd.

¹² Zoals paspoort, inentingskaarten, financiële documenten alsmede de overdracht van de daadwerkelijke spaartegoeden en eventuele goederen van een overleden familielid. Voor de financiële overdracht van spaargeld van de voogdijpupil is het raadzaam de gelden op een spaarrekening te zetten, waar de voogdijpupil pas na het bereiken van de 18-jarige leeftijd over kan beschikken door middel van een zogenaamde BEM-clausule (ook om te voorkomen dat pleegouders het spaargeld naar eigen inzicht gaan besteden).

6.1. De selectie en begeleiding van pleegouders

In de Jeugdwet is een aantal voorwaarden neergelegd, wil er sprake zijn van pleegzorg in de zin van de Jeugdwet:

- Om pleegouder te kunnen worden moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan en moet een screeningsprocedure worden doorlopen;
- De pleezorgaanbieder beoordeelt of een jeugdige in het betreffende pleeggezin geplaatst kan worden, de zogenaamde matching;
- De pleezorgaanbieder sluit een pleegcontract af met de pleegouder en maakt afspraken met betrekking tot de begeleiding van de pleegouder;
- De pleegouder ontvangt een pleegvergoeding en eventuele toeslagen van de pleezorgaanbieder;
- De pleezorgaanbieder verstrekt in verband met de verzorging en opvoeding van een jeugdige informatie over de jeugdige aan de pleegouder.

Pleegouders kunnen afkomstig zijn uit het sociale of familienetwerk van de jeugdige of uit het bestand van de pleezorgaanbieder. Uit onderzoek blijkt dat netwerk- en bestandspleezorg zich niet onderscheiden wat betreft zorgzwaarte en complexiteit van de problematiek. Bij netwerkpleezorg vragen de (intergenerationele) relaties, het gedeelde verleden en de veranderde onderlinge verhoudingen extra aandacht in de begeleiding.

Zowel voor netwerk- als voor bestandspleezorg geldt dat de pleegouders een voorbereidings- en screeningsprocedure hebben doorlopen, waarbij de bepalingen uit het Kwaliteitskader Voorbereiding en screening aspirant-pleegouders gelden (Jeugdzorg Nederland, 2013). Echter bij netwerkpleezorg is het veelal niet realistisch en niet haalbaar om dit traject in zijn geheel, in hetzelfde tempo of in deze volgorde te doorlopen. Vaak woont het pleegkind al bij de netwerkpleegouder en wordt er een aangepast voortraject doorlopen.

De wettelijke criteria die aan pleegouders worden gesteld, zijn de volgende:

- a) De pleegouder heeft tenminste de leeftijd van 21 jaar bereikt.
- b) Een pleegouder is niet tevens degene, die door de desbetreffende zorgaanbieder van pleezorg is belast met de begeleiding van pleegouder(s).
- c) De pleegouder beschikt over een Verklaring van Geen Bezwaar die voor de aanvang van de opvoeding en verzorging van een jeugdige is afgegeven door de Raad voor de Kinderbescherming. Daaruit blijkt dat er geen sprake is van bezwarende feiten en omstandigheden voor het verzorgen en opvoeden van een pleegkind. De verklaring is vereist voorafgaand aan de plaatsing van een eerste jeugdige, bij de komst van nieuwe inwonenden en indien de pleegouder gedurende twee jaren geen pleegouder is geweest. Deze voorwaarde geldt tevens voor alle personen van 12 jaar en ouder die als inwonenden op het adres van de pleegouder staan ingeschreven (artikel 5.1. lid 1 aanhef en onder de Jeugdwet).
- d) De pleegouder heeft met goed gevolg een door de zorgaanbieder die pleezorg biedt aangeboden voorbereidings- en selectietraject afgerond.
- e) Voorafgaand aan de plaatsing van een jeugdige in het gezin van de pleegouder beoordeelt de zorgaanbieder die pleezorg biedt of de jeugdige in het gezin van de pleegouder kan

worden geplaatst, gelet op de leeftijd en de problemen van de jeugdige, de samenstelling van het gezin van de pleegouder en de verwachte duur van de plaatsing van de jeugdige in het gezin van de pleegouder.

Om te voorkomen dat personen die in het verleden door een organisatie voor Jeugd & Opvoedhulp met pleegzorg als ongeschikt zijn beoordeeld, bij een andere organisatie voor Jeugd & Opvoedhulp met pleegzorg worden ingezet, is per 1 januari 2013 een element aan de procedure rond de Verklaring van Geen Bezwaar toegevoegd. De wijziging in de procedure houdt in dat de Raad voor de Kinderbescherming aan de organisatie voor Jeugd & Opvoedhulp met pleegzorg mededeelt of er al dan niet eerder voor betreffende aspirant pleegouder(s) een dergelijke verklaring is aangevraagd. Indien een aspirant-pleegouder eerder bij een andere organisatie voor Jeugd & Opvoedhulp met pleegzorg actief is geweest als pleegouder of de selectieprocedure bij een andere organisatie heeft doorlopen zonder positief resultaat, wordt dit bij de nieuwe organisatie bekend vanwege de kennis over een eerdere aanvraag voor een Verklaring van Geen Bezwaar. Deze organisatie vraagt vervolgens toestemming aan de aspirant-pleegouder om informatie op te vragen bij de collega-organisatie. Indien een aspirant-pleegouder hier niet mee akkoord gaat, kan dit voor de organisatie voor Jeugd & Opvoedhulp met pleegzorg reden zijn om niet verder in zee te gaan met deze persoon waardoor deze niet (opnieuw) als pleegouder kan fungeren.

Voor het borgen van de veiligheid was een van de aanbevelingen van de commissie Samson het opvragen van referenties van aspirant-pleegouders. De medewerker van de organisatie voor Jeugd & Opvoedhulp met pleegzorg die de screening uitvoert vraagt na overleg met de aspirant-pleegouder een of meerdere referenties op, bijvoorbeeld bij familieleden of een werkgever. Referenties worden opgevraagd om een breder beeld te verkrijgen van de aspirant-pleegouder, diens situatie en omgeving. Een blik van een derde die de pleegouder van nabij kent. Door standaard referenties op te vragen en dit ook als zodanig te communiceren naar aspirant-pleegouders, wordt duidelijk dat dit een standaard onderdeel is van het reguliere proces. Referenties worden dan niet alleen opgevraagd bij (vermoedens van) problemen, waarmee het onderwerp uit een negatieve sfeer wordt gehaald.

Nadat aan de wettelijke criteria ten aanzien van leeftijd en verklaring van de Raad voor de Kinderbescherming is voldaan start een voorbereidings- en screeningstraject bij de organisatie voor Jeugd & Opvoedhulp met pleegzorg om te beoordelen of aspirant-pleegouders geschikt zijn. Hiervoor zijn zeven landelijke criteria opgesteld die in het traject worden meegenomen. Deze criteria kunnen door de organisatie voor Jeugd & Opvoedhulp met pleegzorg worden uitgewerkt in een competentieprofiel voor pleegouders. De zeven landelijke criteria zijn (Jeugdzorg Nederland, 2013):

- a. Openheid en duidelijkheid, hieronder begrepen:
 - pleegouders onderhouden positieve contacten met pleegkinderen, de familie van pleegkinderen, burens, artsen, leerkrachten enzovoort;
 - pleegouders kunnen luisteren, vragen stellen, problemen verduidelijken, praten zonder veroordelen enzovoort;
 - pleegouders kunnen uitkomen voor hun gevoelens.
- b. Samenwerken en delen van opvoederschap, hieronder begrepen:

- pleegouders kunnen het opvoederschap delen met de ouders van kind, zowel praktisch als gevoelsmatig;
 - pleegouders kunnen werken met hulpverleners, zoals pleegzorgbegeleiders en medewerkers van de Gecertificeerde Instelling.
- c. Jeugdigen helpen een positieve kijk op zichzelf te ontwikkelen, hieronder begrepen:
- pleegouders helpen jeugdigen hun levensgeschiedenis te begrijpen;
 - pleegouders helpen de jeugdige zich goed te voelen over zichzelf (wat er in het verleden ook gebeurd is).
- d. Jeugdigen helpen hun gedrag te veranderen, zonder hen te beschadigen, hieronder wordt begrepen:
- pleegouders doorbreken de cirkel van geweld en verwaarlozing waar veel jeugdigen in zitten;
 - pleegouders geven de jeugdige positieve aandacht en stimuleren hen tot gewenst gedrag.
- e. Kunnen inschatten welke uitwerking het pleegouderschap op hun eigen situatie heeft, hieronder begrepen:
- pleegouders kunnen omgaan met veranderingen die in het gezin ontstaan;
 - pleegouders kunnen omgaan met verlies.
- f. Veiligheid: het bieden van een veilige leefomgeving aan een pleegkind, hieronder begrepen:
- pleegouders zijn in staat om vanuit een stabiele gezinssituatie een veilige leefomgeving te creëren.
- g. Pleegouders zijn in staat om een gezonde seksuele ontwikkeling van jeugdigen te stimuleren, kunnen (eventueel met ondersteuning) omgaan met een (seksueel) traumatische voorgeschiedenis van een jeugdige en zijn in staat om adequaat te reageren op signalen van grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik.

Het voorbereidings- en screeningstraject bevat de volgende elementen:

- Schriftelijk informatiepakket;
- Voorlichtingsbijeenkomst;
- (Groepsgewijs) Voorbereidingsprogramma;
- Huisbezoeken, met de mogelijkheid voor aandacht voor de biologische kinderen van het gezin;
- Rapportage;
- Definitieve inschrijving.

De aanbieder van gezinshuizen Gezinshuis.com onderscheidt zeven (kern)competentiegebieden waarop potentiële gezinshuisouders gescreend worden middels een competentieanalyse (gezinshuis.com; Vonk, 2014):

1. Empathie (luisteren, inleven);
2. Ik-sterkte (positie innemen, rechtop staan, assertief);
3. Kritische zelfreflectie (mens ken u zelve en laat u kennen);
4. Bijstaan zonder overnemen (begrens hulpvaardig);
5. Sturen (leiden, begeleiden, autoriteit);
6. Ordening (methodisch denken en werken);
7. Samenwerken (gezamenlijk doel leidend maken).

6.2. Selectie van mentoren binnen maatjesprojecten

Ook binnen zogenoemde 'maatjesprojecten' is veel ervaring beschikbaar met het werven en selecteren van vrijwillige mentoren. Een voorbeeld van zo'n project is Jeugdsupport. Dit is een maatjesproject van Humanitas gericht op jongeren tussen 12 en 25 jaar oud die aanraking zijn gekomen met de jeugdzorg. Een vrijwilliger – maatje - wordt voor een jaar gekoppeld aan een jongere. Zij spreken eens per week of twee weken af en kijken waar de jongere behoefte aan heeft. Dit kan zijn samen iets ondernemen of gesprekken voeren over wat de jongere bezig houdt. Ook kan het maatje de jongere helpen bij het vinden van een vrijetijdsbesteding of opleiding. Humanitas verwacht van de uitvoerende vrijwilligers van het programma Jeugdsupport de volgende competenties:

1. *Werken vanuit gelijkwaardigheid*

De vrijwilliger is geen hulpverlener, maar handelt van mens tot mens.

De vrijwilliger is in staat zijn eigen gedrag, overtuigingen, normen en waarden ter discussie te stellen.

De vrijwilliger houdt rekening met normen, waarden en levensovertuiging van de jongere.

De vrijwilliger neemt de jongere serieus en bouwt een vertrouwensrelatie op.

De vrijwilliger heeft tijd en aandacht voor het verhaal van de jongere.

De vrijwilliger waarborgt de privacy van de jongere.

De vrijwilliger is aanspreekbaar op zijn gedrag (door de coördinator).

De vrijwilliger staat open voor begeleiding en advies (van de coördinator).

2. *Werken vanuit verantwoordelijkheid*

De vrijwilliger houdt zich aan de grenzen van het vrijwilligerswerk van Jeugdsupport.

De vrijwilliger maakt afspraken met de jongere en komt deze na.

De vrijwilliger spreekt de jongere aan op het niet nakomen van afspraken.

De vrijwilliger deelt geen persoonlijke gegevens met jongeren.

De vrijwilliger brengt zichzelf niet in risicovolle situaties.

De vrijwilliger bespreekt alleen vertrouwelijke informatie met de coördinator als grenzen worden overschreden.

3. *Werken vanuit zelfbeschikking*

De vrijwilliger heeft inzicht in eigen motieven om de jongeren van JS te ondersteunen.

De vrijwilliger ondersteunt de jongere gericht op herstel van regie over zijn eigen leven.

De vrijwilliger laat de jongere zoveel mogelijk eigen keuzes maken en geeft inzicht in de gevolgen van deze keuzes.

4. *Werken vanuit de vraag*

De vrijwilliger heeft zich verdiept in de achtergronden van de jongere.

De vrijwilliger heeft enige kennis van de sociale kaart in de regio.

De vrijwilliger beschikt over enige ervaring om de jongere te kunnen ondersteunen.

De vrijwilliger biedt ondersteuning op maat, passend bij de doelstelling van Jeugdsupport.

5. *Werken vanuit de dialoog*

De vrijwilliger beheerst de Nederlandse taal mondeling en schriftelijk.

De vrijwilliger veroordeelt de jongere niet.

De vrijwilliger kan omgaan met emoties.

De vrijwilliger luistert naar de jongere.

De vrijwilliger stelt open vragen en vraagt zo nodig door.

De vrijwilliger kan feedback geven en ontvangen.

De vrijwilliger deelt zijn ervaringen met andere vrijwilligers.

Basistraining Jeugdsupport draaiboek voor trainers augustus 2015 44

6. *Eisen aan vrijwilligers*

Humanitas Jeugdsupport eist van de vrijwilligers dat zij:

Een voorbereidende training volgen, intervisie en vervolgbijeenkomsten.

Een (digitale) VOG aanvragen en overleggen (zonder VOG geen koppeling).

Zich voor minimaal 1 jaar binden.

Een paar uur per week aan een jongere besteden.

Protocollen die bij Humanitas gelden navolgen (o.a. protocol Huiselijk geweld en kindermishandeling en gedragscode vrijwilligers die met minderjarigen werken).

Het onderzoek *Een maatje voor iedereen?* (Van der Tier & Potting, 2015) geeft sociale professionals evidence based aanbevelingen die ze kunnen gebruiken om een bestaand of nieuw maatjesproject te verbeteren. Dit zijn een aantal belangrijke punten uit de leidraad:

- Zorg dat de probleemstelling en de behoeften van de doelgroep in beeld zijn en stel de doelen vast bereikt moeten worden.
- Bepaal de zwaarte van de problematiek waar de vrijwilliger mee te maken krijgt.
- Maak een vrijwilligersprofiel met competenties waarmee de vrijwilligers te screenen zijn.
- Maak de koppeling tussen een hulpvrager en vrijwilliger op basis van gelijkwaardigheid en complementariteit.
- Geef de vrijwilliger en de hulpvrager zeggenschap in die match.
- Zorg dat de vrijwilliger richtlijnen meekrijgt over de manier waarop hij ondersteuning zal gaan geven aan de hulpvrager.
- Maak vanaf het begin samen met hulpvrager en maatje in een open gesprek duidelijk welke rol het maatje heeft en welke rol de hulpvrager heeft.
- Het maatje en de hulpvrager moeten regelmatig contact hebben om vooruitgang te boeken; streef naar ontmoetingen van minimaal eens per maand.
- Nodig de hulpvrager zoveel mogelijk uit om zelf op zoek te gaan naar doelen die hem motiveren.
- Zorg voor een goede balans tussen het behalen van doelen en het werken aan de relatie; te veel nadruk op het eerste zorgt voor een starre werkwijze, te veel nadruk op het tweede zorgt voor richtingloos ondersteunen.
- Geef de vrijwilliger structuur en duidelijkheid over hoe hij ondersteuning geeft; maak afspraken over het geven van het mobiele nummer of het betalen van kosten.
- Vang de vrijwilliger op wanneer de situatie escaleert of de problematiek ernstiger blijkt dan vooraf was ingeschat.
- Wanneer het maatje complexe problematiek signaleert, communiceer dit dan als begeleider naar een professional uit het samenwerkingsverband.

- Voorkom dat de ondersteuning een geïsoleerd karakter krijgt; zorg dat het contact tussen maatje en de hulpvrager zo veel mogelijk plaatsvindt in een omgeving waar zij in hun dagelijkse leven opereren.
- Zorg dat een beroepskracht de voortgang en kwaliteit van de ondersteuning op afstand volgt en weet welke activiteiten er worden ondernomen en of er vooruitgang wordt geboekt.
- Informeer bij de hulpvrager naar zijn tevredenheid, soms is hij niet mondig genoeg om aan de bel te trekken.
- Zorg voor evaluatiemomenten los van elkaar, zodat het maatje en de hulpvrager kunnen vertellen hoe het gaat zonder sociaal wenselijke antwoorden te geven.

6.3. Matching (pleeg)kind en pleegouders/gezinshuisouders

Het zorgvuldig matchen van pleegkinderen en pleeggezinnen is een belangrijke voorspeller van goede pleegzorguitkomsten (www.nji.nl/nl/pleegzorg/plaatsing-pleegkind/matching). Er is echter nauwelijks empirisch onderzoek gedaan naar de wijze waarop matching vorm moet krijgen. Een goede match is afhankelijk van de interactie tussen een aantal factoren:

- de vraagstelling van het pleegkind;
- de opvoedingskwaliteit en het opvoedingsklimaat van de pleegouders;
- de verwerking van de uithuisplaatsing door de ouders en hun houding hiertegenover.

Voor een goede match is samenwerking met alle betrokken personen een belangrijke succesfactor. Op een goede match zijn veel verschillende factoren van invloed, op het niveau van het kind, de ouders, de pleegouders en de omgeving. Een gedegen inventarisatie van al deze factoren zijn het startpunt voor het maken van een goede match. Belangrijk is verder zicht te krijgen op de wensen van alle betrokkenen, het volledige geïnformeerd zijn van pleeg-/gezinshuisouders, duidelijkheid over context en perspectief van de plaatsing, continuïteit in plaatsing en stabiliteit van begeleiding (door een voogd of pleegzorgbegeleider) (Ter Meulen, Vinke, De Baat & Spoelstra, 2014).

Bij pleegouders zijn een aantal beschermende factoren van belang bij de opvoeding van pleegkinderen. Dit zijn factoren als commitment, warmte, positieve benadering, realistische verwachtingen, zichzelf kunnen distantiëren van het gedrag van het kind, tolerantie als het kind geen relatie wil aangaan, sensitiviteit voor hechting aan volwassenen buiten het pleeggezin, met organisaties willen samenwerken en voldoende informatie hebben over het kind. Van belang is verder dat pleegouders met doorzettingsvermogen veiligheid kunnen bieden, de voor het kind acceptabele nabijheid kunnen accepteren, grenzen kunnen stellen en de capaciteit hebben om moeilijk gedrag niet verder te versterken. Pleegouder zijn betrokken bij het kind en zijn een pleitbezorger voor het kind (advocacy), ook staan ze flexibel en ontspannen in het opvoederschap (Ter Meulen, Vinke, De Baat & Spoelstra, 2014).

6.4. Randvoorwaarden voogdijoverdracht aan pleegouders

Om de situatie voor het pleegkind en de pleegouders zo 'normaal' mogelijk te maken, wordt er – voor zover mogelijk – naar gestreefd de voogdij van de Gecertificeerde Instelling naar de

pleegouders over te dragen. Het pedagogisch handelen en het juridisch gezag komt dan in één hand te liggen. Sinds 1 juli 2013 geldt de *Wet Verbetering positie pleegouders*. Pleegouders die sinds die datum pleegoudervoogden worden én een pleegzorgcontract hebben met een aanbieder, hebben geen wettelijke onderhoudsplicht meer. De pleegoudervoogden hebben sindsdien recht op een pleegvergoeding. Daarvoor is wel een ‘Verleningsbeslissing jeugdhulp inhoudende Pleegzorg’ van de gemeente nodig, een contract met een aanbieder van pleegzorg die minimaal eens per jaar pleegzorgbegeleiding verplicht stelt (Jeugdzorg Nederland, 2015).

Voordat pleegoudervoogdij aan de orde is, dient een aantal zorgvuldige afwegingen te worden gemaakt (Pleegzorg Nederland/Jeugdzorg Nederland, 2015). Het (belang van) het pleegkind staat hierbij centraal. De plaatsing van het kind in het pleeggezin moet een perspectiefbiedend karakter hebben, oftewel: het is de bedoeling dat het kind daar opgroeit tot in de volwassenheid. De rechten van het pleegkind moeten gewaarborgd zijn, waaronder het recht op continuïteit in de verzorging en opvoeding en het recht op identiteit en afstamming. Dit houdt in dat (Jeugdzorg Nederland, 2015):

1. De minderjarige weet wie zijn ouders zijn en wat de achtergrond van de plaatsing is;
2. Als ouders (of andere familie) en kind tijdens de pleegplaatsing omgang met elkaar hebben, dient de omgang tussen het kind en zijn ouders/familie ook na voogdijoverdracht gewaarborgd te blijven. De pleegouder moet bereid zijn om hierover afspraken te maken;
3. De pleegouders uit eigen beweging bereid zijn en het belang onderschrijven van het bespreken van de achtergrond van het pleegkind.

Hoe kan het gezag worden verkregen door pleegouders?

Vooropgesteld: het bespreekbaar maken van gezagsoverdracht met ouders en pleegouders vergt een zeer zorgvuldige voorbereiding en afweging. Daarbij staan de rechten van het pleegkind centraal voor alle betrokkenen. Als eerste stap wordt bekeken of aan alle voorwaarden voor gezagsoverdracht wordt voldaan. De Gecertificeerde Instelling, de pleegzorgaanbieder en de pleegouder(s) hebben gezamenlijk overleg om alle voorwaarden door te nemen. Het is belangrijk om de pleegouder(s) vanaf het begin te betrekken in dit proces. Wanneer de Gecertificeerde Instelling, de pleegzorgaanbieder en de pleegouder(s) overeenstemming hebben over de positieve mogelijkheden voor gezagsoverdracht aan pleegouders, wordt een gezamenlijk overleg georganiseerd waaraan in ieder geval deelnemen: de Gecertificeerde Instelling, de pleegzorgaanbieder, ouder(s), pleegouder(s), pleegkind (voor zover dit gezien leeftijd en ontwikkeling mogelijk is) en andere relevante betrokkenen. In dit gezamenlijk overleg worden de consequenties voor de direct betrokkenen doorgenomen.

De voogdij kan langs een aantal routes bij pleegouders worden belegd. De meest logische en gemakkelijkste route is: de Gecertificeerde Instelling laat zich door de rechter van de voogdij ontslaan ten gunste van de pleegouders, die daarvoor een bereidverklaring hebben getekend. De Gecertificeerde Instelling dient een verzoek tot ontslag in waarbij de bereidverklaring van de pleegouders wordt meegezonden. Deze route kan ook gevolgd worden wanneer een natuurlijk persoon (bijvoorbeeld de tante of de oma) de voogdij heeft. De rechter beslist of het verzoek wordt toegewezen. Er zijn nog andere routes waarlangs voogdij kan worden verkregen, zoals:

1. de route waarbij pleegouders zelf de rechter verzoeken om hen als pleegoudervoogd te benoemen, in het geval de huidige voogd zichzelf niet wil laten ontslaan;

2. de route waarbij de pleegouders de rechter verzoeken de huidige voogdij te beëindigen.
3. tot slot kunnen pleegouders de rechter verzoeken om in het kader van hun blokkaderecht het gezag van de ouders te beëindigen.

De kinderrechter weegt vervolgens af of hij dit verzoek in het belang van het pleegkind acht.

Pleegoudervoogden¹³ geven zelf in veel gevallen aan dat ze om de gezagsoverdracht hebben verzocht om meer zeggenschap te verkrijgen over hun pleegkind. Veelal hebben ze veel wisselingen van de voogd van de Gecertificeerde Instelling meegemaakt en hadden ze de ervaring dat die op nogal grote afstand stond. De wisselingen van voogd worden als vervelend ervaren. Veelal verliep het contact met de ouders van hun pleegkind goed en hadden ze de Gecertificeerde Instelling ook niet meer nodig als 'buffer'. De pleegoudervoogden benadrukken dat ze veel meer betrokken zijn, hun pleegkind goed kennen en daarom ook beter de benodigde beslissingen kunnen nemen dan een voogd van de Gecertificeerde Instelling. Voor een burgervoogd is het volgens hen van belang te investeren in het contact tussen de hem of haar en de jeugdige en de tijd te nemen voor het opbouwen van een band. Ook is het belangrijk dat de burgervoogd voldoende achtergrondinformatie over de jeugdige heeft, 'ervoor gaat', optreedt als belangenbehartiger voor de jeugdige, aanwezig is bij de leuke dingen in het leven van de jeugdige (verjaardagen, vakanties, feestdagen), weet wat de jeugdige nodig heeft, betrouwbaar is en weet waar hij aan begint, zich de consequenties realiseert van de voogdij over een jeugdige hebben en ergens op terug kan vallen bij vragen of problemen (bijvoorbeeld de Gecertificeerde Instelling of een intervisiegroep met collega-burgervoogden). De geïnterviewden vinden het van belang dat de burgervoogd ook contact heeft met de ouders en andere personen om de jeugdige heen, om kan gaan met soms de 'pittige' problematiek van de jeugdigen, zelf stevig in zijn schoenen staat en af en toe waardering krijgt.

7. De overgang naar volwassenheid

Voogdij over een kind eindigt als het kind 18 jaar wordt, dit geldt ook voor de voogdij die wordt uitgeoefend door een natuurlijk persoon. Vanaf dat moment is een jongere volwassen en zit hij of zij zelf aan het stuur van zijn leven. Voor sommige – met name kwetsbare – jongeren is dit een grote stap. Deze jongeren zijn kwetsbaar omdat ze op meerdere leefdomeinen problemen hebben (VNG/Nederlands Jeugdinstituut, 2016). De indruk is dat jongeren die onder voogdij stonden vaker zijn te typeren als 'kwetsbaar', vanwege een licht verstandelijke beperking, psychische problematiek en andere bijkomende problemen. Een mogelijkheid is voor deze jongeren de rechter te verzoeken vanaf hun 18^e jaar een maatregel voor meerderjarigenbescherming uit te spreken. De drie mogelijkheden hiervoor zijn: mentorschap, bewindvoering en curatorschap. De rechter kan de voormalige voogd dan benoemen tot mentor, bewindvoerder of curator en hiermee de continuïteit voor de jongere waarborgen.

¹³ Voor het opstellen van dit document zijn in het najaar van 2015 zes pleegoudervoogden, een burgercurator en een mentor/bewindvoerder geïnterviewd over hun ervaringen.

7.1. Mentorschap

Een mentor is de wettelijk vertegenwoordiger en belangenbehartiger van zijn cliënt¹⁴. Wanneer de cliënt dat zelf niet kan, is zijn mentor bevoegd te beslissen over zijn verzorging en begeleiding. Een mentor wordt door de rechtbank benoemd zodat hij de bevoegdheid heeft om de persoonlijke belangen van zijn cliënt te vertegenwoordigen. Een mentor is niet bevoegd te beslissen over financiële zaken. Mentorschap is bedoeld voor mensen die niet goed voor zichzelf kunnen opkomen en geen familie of anderen hebben om op terug te vallen. Het gaat om meerderjarige personen die door hun ziekte of beperking in bepaalde situaties moeite hebben met het begrijpen van informatie en het nemen van beslissingen. Voor hen is het ingewikkeld de regie te houden wanneer het gaat over hun verzorging, verpleging, begeleiding en behandeling. Een mentor helpt hen daarbij. Een mentor is de belangenbehartiger van zijn cliënt. Voor succesvol mentorschap is een goede koppeling tussen mentor en cliënt belangrijk. Er wordt net zolang doorgegaan totdat de juiste match is gemaakt. Vervolgens heeft de mentor minimaal eens in de twee weken contact met cliënt. Hij kijkt kritisch mee met de hulpverlening en heeft regelmatig overleg met de cliënt en hulpverleners. De mentor handelt via de gedragscode 'Goed mentorschap'. Cliënten betalen een vergoeding voor mentorschap, die bestaat uit eenmalige griffi- en intakekosten en jaarlijkse kosten. 85% van de mentoren is een familielid. Meestal wordt een familielid niet benoemd door de rechter maar in sommige gevallen kan het fijn zijn dat dit wel officieel wordt vastgelegd. Het idee is ontstaan vanuit zorgaanbieders die verplicht werden een zorgplan op te stellen en dit te bespreken met de cliënt. In sommige gevallen is een cliënt niet in staat om te begrijpen wat er in het zorgplan staat en is er ook niemand in het netwerk die de cliënt kan ondersteunen. Voor deze mensen hebben de zorgaanbieders het idee van mentorschap geïntroduceerd zodat deze cliënten een wettelijk vertegenwoordiger krijgen die kan meedenken. De meeste aanmeldingen verlopen dan ook via een zorgaanbieder.

Van 2006-2010 hebben de stichtingen een startsubsidie gekregen vanuit het VWS. Nu betalen de cliënten een eigen bijdrage van 1.105 euro per jaar. Deze prijs is kostendekkend. 10% van de cliënten betaalt dit niet omdat ze dat niet kunnen. Vanaf 21 jaar kan er een beroep worden gedaan op speciale bijstand voor vergoeding. Voor de groep tussen 18 en 21 jaar is er niks geregeld. Voor deze doelgroep wordt nu gezocht naar een oplossing.

Werving

In Midden-Nederland zijn nu ongeveer 350 mentoren actief. 50% van de mentoren komen binnen via werving door de vrijwilligerscentrale. Verder komen veel mentoren via het netwerk van bestaande mentoren. Ook wordt geworven via de krant, sociale media, beurzen e.d. De meeste aanmeldingen zijn van hoogopgeleide mensen die vervroegd met pensioen zijn gegaan of met pensioen zijn. Deze mensen hebben tijd en levenservaring. Ook geven ze niet zomaar op en vechten ze door voor hun cliënt. Het verbaast de coördinator nog elke dag hoeveel mensen zoveel verantwoordelijkheid willen nemen over iemand die ze niet kennen.

Selectie

Het selectietraject bestaat uit:

¹⁴ De informatie in deze paragraaf is onder andere gebaseerd op een interview met de directeur van de Stichting Mentorschap Midden-Nederland, Anne Slingerland, oktober 2015.

- Telefoongesprek;
- Gesprek waarin gevraagd wordt naar achtergrond, motivatie, sociale vaardigheden en communicatieve vaardigheden. Er is een lijst met vaardigheden waarmee wordt gekeken of de mentor al deze vaardigheden bezit.
- Cursus van twee middagen waarin kennis wordt overgedragen over de zorg, de gedragscode en de doelgroep.

Na de cursus wordt een besluit genomen of de mentor wordt aangenomen.

Matching

Tijdens de selectie is een goed beeld verkregen van de mentor en bij de aanmelding is een beeld van de cliënt verkregen. Vervolgens wordt naar een match gezocht. Er vindt vervolgens een kennismakingsgesprek plaats met de coördinator, aanmelder, cliënt en mentor. Tijdens de afspraak wordt een periode afgesproken waarin de cliënt en mentor elkaar beter kunnen leren kennen en besluiten om samen verder te gaan. Als het besluit positief is, wordt er mentorschap bij de rechter aangevraagd. Dit duurt meestal 2 tot 3 maanden.

De rechter benoemt de stichting dan als mentor en de stichting laat het mentorschap uitvoeren door de vrijwilliger. Voorheen kon alleen een natuurlijk persoon het mentorschap op zich nemen. Dit leverde in de praktijk problemen op doordat er geen vervanging kon worden geregeld als de mentor op vakantie ging, ziek werd of ermee stopte. De rechter moet dan iemand anders benoemen. Daarnaast is de stichting nu verantwoordelijk en kan bij slecht functioneren ingrijpen. Tegelijkertijd is dit wel een stap richting meer professionalisering. In januari 2014 is de wet veranderd en moeten mentoren voldoen aan een kwaliteitskader. Hierdoor is het noodzakelijk dat mentoren gaan registreren wat ze doen met cliënten. Dit is niet voor elke vrijwilliger wenselijk. Het is dan ook zoeken naar een balans tussen vrijwilligerswerk en de eisen die gesteld worden. Handig is wel dat als iemand uitvalt er dan een dossier is opgebouwd is en een nieuwe mentor gemakkelijker door kan gaan. Het belangrijkste is dat de cliënt vertrouwen heeft in de vrijwilliger. Bij bewindvoering en het ondercuratelestellingen is te zien dat steeds meer organisaties alleen nog met professionals werken.

Band opbouwen

Volgens de wet moet de mentor de cliënt zes keer per jaar zien. Vrijwillige mentoren zien de cliënten eens per twee weken en soms vaker afhankelijk van de behoefte. Er wordt meer een persoonlijke band opgebouwd.

Veiligheid

Er is een meldcode beschikbaar voor als mentoren vreemde dingen zien. Verder is er een lijn met de zorgverlener die gevraagd wordt contact op te nemen als er problemen zijn. Ook de cliënt kan een melding doen bij de stichting. Sommige mentoren komen alleen in de privésituatie, daar is moeilijk zicht op te houden. Dit komt steeds vaker voor omdat steeds meer mensen thuis blijven wonen.

Begeleiding en scholing

De mentoren krijgen allemaal een startcursus. Daarnaast zijn er nog de volgende contactmomenten: eens per maand contact tussen de regiocoördinator en de mentor, drie tot vier

keer per jaar intervisie. Daarnaast is er altijd iemand waarop de mentor kan terugvallen. Wij adviseren om ook voor de burgervoogd iemand te organiseren waar deze op terug kan vallen. De bijscholing is niet alleen belangrijk voor de kwaliteit maar ook de vrijwilligers vinden dit fijn. Zij doen het ook voor hun eigen ontwikkeling.

7.2. Bewindvoering en curatorschap

Bij een onderbewindstelling¹⁵ mag iemand niet meer zelf beslissen over de goederen die onder bewind staan. Goederen van iemand kunnen geheel of gedeeltelijk onder bewind worden gesteld. In de beslissing tot onderbewindstelling vermeldt de rechter wie de bewindvoerder is en welke goederen onder het bewind vallen. Met een onderbewindstelling wordt het vermogen van een betrokkene beschermd. Onderbewindstelling is bedoeld voor mensen die door hun lichamelijke of geestelijke toestand tijdelijk of blijvend niet in staat zijn om hun financiële belangen te behartigen of die problematische schulden hebben. De betrokkene kan zelf om een beschermingsmaatregel verzoeken bij de kantonrechter, zijn of haar partner kan dit doen, familieleden tot in de vierde graad, de officier van justitie en de instelling waar iemand verblijft of die begeleiding biedt. Het is niet verplicht voor dit verzoek aan de kantonrechter een advocaat in te schakelen.

Er wordt een bewindvoerder benoemd die daarover (zoveel mogelijk met de betrokkene) beslist. In principe kan iedereen die meerderjarig is en dat wil door de kantonrechter tot bewindvoerder worden benoemd. De kantonrechter beoordeelt de geschiktheid. In de beslissing tot onderbewindstelling vermeldt de rechter wie de bewindvoerder is en welke goederen onder het bewind vallen. Als een bewind wegens verkwisting of het hebben van problematische schulden is uitgesproken, wordt deze gepubliceerd in het curatele- en bewindregister. Hetzelfde geldt voor een bewind wegens geestelijke of lichamelijke toestand, als de kantonrechter dat beslist. De hoofdtaak van een bewindvoerder is het beheren van alles wat onder bewind is gesteld, dat dit in stand blijft en goed wordt geëxploiteerd. Ook voert een bewindvoerder de administratie en zorgt ervoor dat de inkomsten van degene die onder bewind is gesteld in de eerste plaats wordt gebruikt voor zijn of haar verzorging.

Iemand die onder curatele is gesteld wordt handelingsonbekwaam en kan over bijna niets meer zelfstandig beslissen. Deze maatregel is nodig als iemand de gevolgen van zijn handelen in het geheel niet (meer) kan overzien en zowel zijn persoonlijke als financiële belangen niet meer kan behartigen. Dit kunnen mensen zijn met een psychiatrische aandoening, een gewoonte van drank- of drugsgebruik waarbij de belangen niet meer goed worden waargenomen of de veiligheid van de persoon zelf of van anderen in gevaar worden gebracht. Een curator is de wettelijk vertegenwoordiger van de onder curatele gestelde, treedt voor hem op en behartigt de financiële en andere belangen, bijvoorbeeld als het gaat om verzorging, verpleging, behandeling of begeleiding. Een curator moet een inventarisatie maken van hetgeen de onder curatele gestelde bij het begin van de curatele bezit.

Niet tot bewindvoerder, mentor of curator kunnen worden benoemd:

¹⁵ De informatie in deze paragraaf is ontleend aan de brochure 'Curatele, bewind en mentorschap' van het Ministerie van Veiligheid en Justitie, april 2015.

- iemand die handelingsonbekwaam is;
- zelf onder bewind of mentorschap is gesteld;
- een bewindvoerder die is aangewezen in het kader van de Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen (WSNP);
- een direct betrokken of behandelend hulpverlener;
- een werknemer of bestuurder van een zorginstelling;
- een persoon die op een andere wijze verbonden is met de zorginstelling.

Ook kunnen buitenstaanders benoemd worden of een rechtspersoon. Sinds 1 april 2014 moeten bewindvoerders, curatoren en mentoren die drie of meer personen onder hun hoede hebben, aan kwaliteitseisen voldoen. De rechter kan ook twee bewindvoerders, mentoren en curatoren benoemen. Een maatregel eindigt, als de persoon om wie het gaat weer zelf de belangen kan behartigen. Voor de opheffing van de ondercuratelestelling, de onderbewindstelling of het mentorschap moet een verzoek bij de kantonrechter worden gedaan.

Een direct betrokken hulpverlener mag geen mentor, bewindvoerder of curator zijn. De wet zegt er niets over of een (burger)voogd nadat de jongere 18 jaar is geworden wel of niet mentor, bewindvoerder of curator kan zijn. Jurisprudentie (uitspraken van rechtbanken) zal moeten gaan uitwijzen wanneer er wel of geen sprake is van belangenverstrengeling en directe betrokkenheid van een hulpverlener.

8. Literatuur

Braak, J. van den, Montfoort, A. van & Willems, P. (2015). *Methodie voogdij. Herziene versie juni 2015*. Woerden: VanMontfoort.

Braak, J. van den, Steege, M. van der & Willems, P. (2015). De burgervoogd: het activeren van burgerkracht voor jeugdigen onder voogdij. *Jeugdbeleid*, 9, nr. 1, 23-28.

Dijk, A. van (2015). 'Burgervoogd problematiseert minder'. Adviseurs over pilot. *Jeugd en Co*, 9, nr. 4, 16-19.

Hermanns, J. (2008). *Verschoven gezag. Methodisch werken in de voogdij*. Utrecht: Collegio.

Jeugdzorg Nederland (2015). *Notitie 'Voogdijoverdracht van Gecertificeerde Instelling naar pleegouders'*. Herziene versie juli 2015. Utrecht: Jeugdzorg Nederland.

Jeugdzorg Nederland (2013). *Kwaliteitskader voorbereiding en screening aspirant-pleegouders. Versie 2.0*. Utrecht: Jeugdzorg Nederland.

Ligtermoet, I., Vergeer, M. & Okma, K. (2015). *Steun voor weeskinderen. Handreikingen voor gemeente, wijkteam/CJG en bondgenoot*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Montfoort, A. van (2013). *Kinderbescherming: de terugkeer van de burger. Mulock Houwer-lezing 2012*. Utrecht/Woerden/Leiden: Nederlands Jeugdinstituut/Adviesbureau Van Montfoort/Het Kinderrechtenhuis.

Meulen, G. ter, Vinke, A., Baat, M. de & Spoelstra, J. (2014). *Matching van langdurig uithuisgeplaatste jeugdigen aan een pleeggezin of gezinshuis. Een overzicht uit de literatuur*. Leiden/Utrecht/De Glind: ADOC/Nederlands Jeugdinstituut/Gezinspiratieplein.

Nijnatten, C. van (2004). De (ont)koppeling van zorg en gezag. Pleidooi voor burgerbevoogding in de kinderscherming (pp. 65-74). In: Baartman, H., Graas, D., Groot, R. de & Zandberg, Tj. (red.). *Wie maakt de dienst uit. Macht en onmacht in de hulpverlening*. Utrecht: Agiel.

Pleegzorg Nederland/Jeugdzorg Nederland (2015, tweede herziene versie). *Brochure 'Pleegoudervoogdij'*. Utrecht: Pleegzorg Nederland/Jeugdzorg Nederland.

Smit, W., Tillaart, J. van den & Snijdewint, M. (2015). *Evaluatie van de methode voogdij*. Amsterdam: Regioplan.

Tier, M. van der & Potting, M. (2015). *Een maatje voor iedereen? Een wetenschappelijke basis onder de methode maatjesproject*. Utrecht: Movisie.

VNG/Nederlands Jeugdinstituut (2016). *Van 18- naar 18-plus. Handreiking voor gemeenten bij de overgang van jeugd naar volwassenheid*. Den Haag/Utrecht: VNG/Nederlands Jeugdinstituut.

Vonk, P. (2014). *De Jeugdzorgwerker. Zeven onmisbare vermogens en hoe die te versterken*. Zwolle: J.P. Vonk, www.vonk.pro.